

Т.О. Зінчук

T.O. Zinchuk

**НОВА ПАРАДИГМА
СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
ПЕРСПЕКТИВИ
ДЛЯ УКРАЇНИ**

**NEW PARADIGM
OF RURAL DEVELOPMENT
IN EUROPEAN UNION:
PROSPECTS
FOR UKRAINE**

У статті проаналізовано зміни в політиці сільського розвитку ЄС після перегляду ролі та значення галузі сільського господарства в аграрній і регіональній реформах співтовариства. Розкрито пріоритети та організаційно-фінансові інструменти забезпечення сільського розвитку. Здійснено критичну оцінку та визначено перспективи національної політики сільського розвитку з урахуванням досвіду Європейського Союзу.

The article analyzes the changes in the rural development policy of the EU after the revision of agriculture's role and meaning in the agrarian and regional reforms within the Union. The priorities, organizational and financial instruments of the rural development support are presented. The critical assessment of the rural development policy has been carried out, and prospects for the EU experience application in the Ukrainian policy of rural development are defined.

Ключові слова: сільський розвиток, сільська територія, Спільна аграрна політика (САП) ЄС, регіональна політика, структурні фонди ЄС, мультифункціональний підхід, «Leader+» (зв'язки між діями з економічного розвитку сільських регіонів).

Keywords: rural development; rural area; Common Agricultural Policy (CAP) of the EU; regional policy; structural funds of the EU; multifunctional approach; "Leader+" (Liaison entre actions de developement de l'economique rurale).

Табл. 1. Рис. 3. Літ. 22.

Постановка проблеми. З точки зору подальшої активізації зусиль України у напрямі західноєвропейської інтеграції розробка концептуальних засад політики сільського розвитку є необхідною вимогою часу. У процесі здійснення численних аграрних реформ, на жаль, не вдалося подолати негативні явища, які провокують системну соціо-еколого-економічну кризу сільської місцевості. Кризові наслідки зумовлені, з *одного боку*, низкою помилкових рішень у національній аграрній політиці, серед яких найбільш впливові такі: руйнування економічних і політичних механізмів узгодження інтересів селян з іншими верствами суспільства; вирівнювання різниці між містом та селом; недооцінка національних, культурних, етнічних чинників розвитку сільських територій; спроби перетворення сільськогосподарської праці у різновид індустріальної; ліквідація так званих «неперспективних сіл»; нехтування наявним потенціалом сільських територій для розвитку підприємництва; ігнорування значення сільської місцевості у сфері збереження біорізноманіття та захисту навколишнього середовища тощо. З *іншого* — досить тривалим невизнанням історичного досвіду економічно розвинених країн, зокрема країн ЄС у формуванні концептуальних засад Спільної аграрної політики ЄС. Хоча останнім часом подолання кризи, добробут сільських територій, скорочення соціальних і регіо-

©Т.О. Зінчук, 2007

нальних диспропорцій визнаються на політичному та законодавчо-нормативному рівні пріоритетними для забезпечення збалансованої національної політики сільського розвитку, використання окремих елементів позитивного західноєвропейського досвіду не знаходить практичного застосування у формуванні програм комплексного розвитку українського села.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом дослідження з означених проблем здійснюються відомими вітчизняними та зарубіжними вченими, науково-дослідними установами, серед яких Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Вагомий внесок щодо питань формування теоретико-методологічних засад сільського розвитку зробили українські аграрники Ю.Е. Губені [4], Т.О. Осташко [6], О.І. Павлов [7], Л.В. Прокопа [8], М.П. Сахацький [9], В.В. Юрчишин [16] та інші. Дослідженнями з аналогічних проблем в країнах ЄС займаються такі вчені, як В. Волес [2], Г. Волес [2], Д. Дайнен [5], М. Трейсі [12], Ш. фон Крамон-Таубадель [13], Л. Штріве [13] та багато інших. Актуальність відповідної проблематики посилюється ще й тим, що нині у Європейському Союзі з врахуванням останнього розширення та наслідків впливу на аграрний сектор світових глобалізаційних процесів, відбуваються суттєві організаційно-економічні та фінансові зміни в Спільній аграрній політиці ЄС та регіональній політиці щодо забезпечення нових пріоритетів сільського розвитку. При цьому не тільки твориться новітня політика розвитку села, але й поступово змінюється сам підхід до сприйняття функцій сільського господарства і сільських територій, і відповідно окреслюється інша філософія мислення щодо вигод сільського способу життя. Йдеться про нову парадигму* сільського розвитку, спрямовану на подолання вузько-економічного погляду на сільське господарство. За таких умов роль сільського господарства розглядається з позиції його мультифункціональності. Аналіз мультифункціональності сільського господарства в країнах ЄС дозволив виявити крім виробничих, інший спектр його функцій: захист навколишнього середовища; збереження природного біорізноманіття та ландшафтів; збагачення культурної спадщини і сільських традицій; забезпечення життєздатності сільських територій тощо, які офіційно визнаються при впровадженні САП ЄС.

Проте, сучасні реалії інтеграції аграрного сектора України у ЄС свідчать про недооцінку у науково-теоретичному та методологічному забезпеченні даного питання переваг багатоспекторного підходу, виникнення подальших контрастів у політиці сільського розвитку, посилення диспропорцій між регіонами, відсутність відповідних фінансових інструментів для подолання занепаду сільських територій, що призводить до поступової втрати конкурентних позицій галузі на західноєвропейському ринку. Отже, існуючі проблеми зумовили мету цього дослідження.

Мета дослідження. Виявлення, аналіз та узагальнення західноєвропейських тенденцій у формуванні політики сільського розвитку, які модифікують галузеве значення сільського господарства, розширюючи його функціональний діапазон і визначення перспектив сільського розвитку в Україні.

* Парадигма (від грец. *paradeigma* — приклад, взірць) — загальноприйнята система поглядів, знань, оцінок та цінностей, психологічних установок тощо, існуюча у певному науковому суспільстві [10, 710].

Основні результати дослідження. На сільську місцевість у Західній Європі припадає 85% території, на ній проживає майже 50% європейських мешканців. Посилення уваги до політики сільського розвитку з боку ЄС на початку ХХІ ст. стало своєрідною реакцією на основні негативні чинники змін, які почали відчувати на собі майже усі країни Євросоюзу. Серед них: зниження середніх доходів сільського населення порівняно з міським населенням; відтік активної частини працездатного населення із сільської місцевості, більшою мірою з країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ); високий рівень сільського безробіття; викривлення сільського способу життя і культури через швидку урбанізацію, міграцію та інтенсивне будівництво; модернізація сільського господарства за рахунок змін ландшафтів, нанесення шкоди дикий природі, непродуманої практики землекористування, спустошення лісів; погіршення стану навколишнього середовища та дисбаланс екологічних систем тощо.

Важливим заходом, присвяченим пошуку оптимальних шляхів вирішення питань, стали останні реформи САП ЄС, у яких закладаються нові пріоритети розвитку галузі сільського господарства та сільських територій. Зокрема на Європейській конференції з розвитку сільської місцевості у м. Корк (Ірландія) у 1996 р. зазначалося, що стійкий сільський розвиток повинен стати фундаментальним принципом САП у найближчій і майбутній перспективах. Особлива увага приділена підтримці сільських регіонів і перевагам їхнього розвитку. Поряд із пропозиціями економічного характеру конференція прийняла важливе політичне рішення щодо більш повного використання соціальних можливостей сільських регіонів на національному рівні. Крім того, на засіданні Ради Європи у Люксембурзі у 1997 р. було офіційно визнано Європейську модель сільського господарства як основу САП, найважливішими ознаками якої стали *збалансоване мультифункціональне сільське господарство та багатоспекторний розвиток села*. Нова модель аграрної політики ЄС щодо сільського розвитку, остаточно схвалена Єврокомісією у межах аграрної реформи «Agenda 2000» («План дій 2000»), передбачає заміну галузевого підходу до сільських територій в аграрній політиці на територіальний, що підкреслює зв'язок між сільським господарством і сільською місцевістю та концентрацією зусиль на диверсифікацію умов розвитку сільських регіонів за допомогою гнучких заходів підтримки, мобілізації ендегенних ресурсів та самопідтримуючих форм локального розвитку [17]. Отже, у процесі еволюційних змін САП ЄС можна чітко спостерігати характерну зміну акцентів у бік актуалізації сільського розвитку як важливої складової регіональної політики Європейського Союзу.

Слід зазначити, що у категорійному апараті світової наукової літератури відсутній тотожний, загальноприйнятий підхід до дефініції терміну «сільський розвиток». Відповідно до вищезгаданої Європейської моделі сільського господарства, *сільський розвиток — це обґрунтований процес послідовних економічних, соціальних, політичних, культурних і природоохоронних змін, спрямованих на покращення якості життя населення, який повинен задовольняти потреби усього (не тільки сільського) населення та не створювати загроз для майбутніх поколінь* [11, 272]. Переважна більшість дослідників стверджує, що сільський розвиток — це політика держави у сільській місцевості. Водночас у ЄС термін «сільська місцевість» (територія) тлумачиться як територія, розташована на значній від-

стані від ділової активності центрів і яка відчуває певні труднощі з отримання населенням необхідного комплексу відповідних економічних і соціальних благ. Особливо це стосується територій, розвиток яких залежить від результатів сільськогосподарської діяльності, де домінують як правило малі ферми, і відповідно, продуктивність такого господарювання незначна. На таких територіях майбутні втрати робочих місць у галузі сільського господарства не можуть компенсуватися розвитком нових робочих місць.

Історично поняття «сільська територія» пов'язано із сільським господарством. Однак, зважаючи на останні тенденції абсолютного і відносного скорочення сільського населення, багато територій країн ЄС втрачають свій сільськогосподарський профіль, що потребує чіткішого розмежування у підходах до функцій сільського господарства та сільських територій.

Країни Європейського Союзу, а також в цілому ЄС, підходять до питання розвитку сільських територій виключно з практичних міркувань. Основний акцент у сучасних умовах зосереджується на трьох складових: 1) підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора; 2) покращення стану навколишнього середовища та сільських територій; та 3) покращення якості життя у сільських регіонах і сприяння диверсифікації господарської діяльності. Виходячи з виділених загальноприйнятих пріоритетів сільського розвитку можна сформулювати ключову мету політики сільського розвитку Європейського Союзу, яка полягає у *створенні умов для досягнення визнаного суспільством стандарту якості життя сільського населення*. Важливим моментом у визначенні головної мети сільського розвитку є вищезгадана та схвалена в процесі реформ САП концепція мультифункціональності сільського господарства, відповідно до якої результатами сільськогосподарської діяльності є не тільки виробництво товарів (продовольства та сільськогосподарської сировини), але й створення суспільних благ. Забезпечення суспільними благами, розширення їх спектру і визначили поряд із ключовою метою наявність більш конкретних економічних і соціальних цілей сільського розвитку, підпорядкованих ключовій, без яких унеможливується її досягнення. Усі цілі у сукупності з ключовою створюють дерево цілей (рис. 1).

Представлена за типами ієрархія цілей передбачає їхній гармонійний розвиток. Положення конкретних цілей у дереві цілей залежить від виду та гостроти конкретної проблеми сільської території.

Оскільки окремі країни та регіони ЄС відрізняються своїми специфічними умовами господарювання та рівнем фінансування, політика сільського розвитку здійснюється не тільки в контексті САП ЄС, а також у межах регіональної політики Євросоюзу. Незважаючи на те, що регіональна політика ЄС формується як окрема сфера і витрати на її реалізацію посідають друге місце у бюджеті співтовариства після САП, вона нерозривно пов'язується та узгоджується з політикою сільського розвитку та впливає на формування культурного, духовного середовища у сільській місцевості, відкриває нові форми співробітництва та координації зв'язків між історично сформованими регіонами, де проживає переважно сільське населення. *Об'єктом* регіональної політики є різного рівня регіональні нерівності; відмінності у рівнях та умовах життя, в зайнятості та безробітті, у темпах економічного розвитку окремих регіонів. До основних фінансових інструментів

регіональної політики ЄС, спрямованих на забезпечення вищезазначених заходів і вирівнювання диспропорцій між багатшими та біднішими регіонами ЄС належать структурні фонди* (SF, Structural funds) та фонд згуртування (1993 р.) (рис. 2), правову базу до яких було закладено ще у Римській угоді.

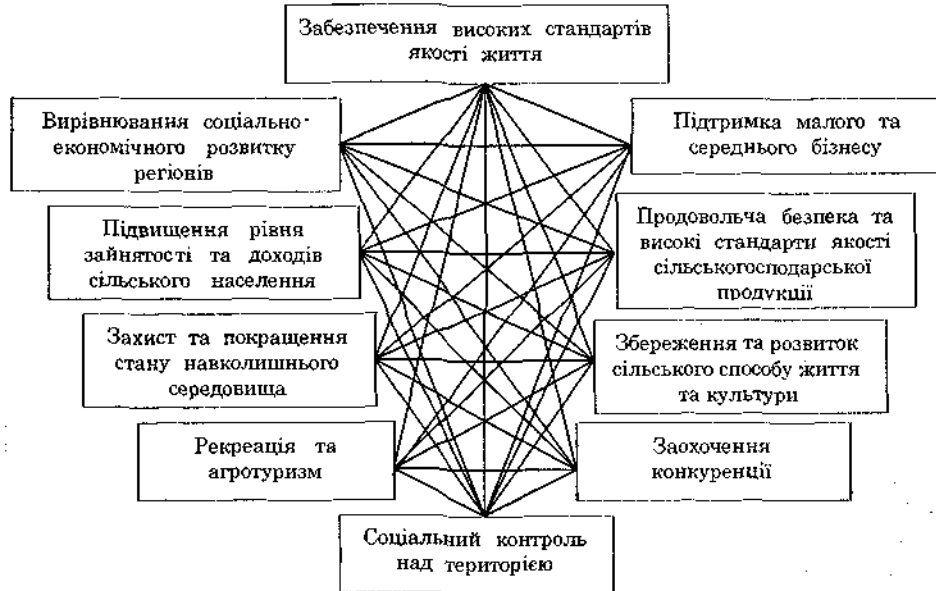

Рис. 1. Дерево цілей сільського розвитку

В останні роки структурні фонди поступово збільшувалися та перетворювалися на істотну складову бюджету ЄС. Обсяг фінансування регіональної політики тільки за період 2000—2006 рр. за попередніми даними склав 213 млрд. євро, у тому числі через структурні фонди використано 195 млрд. євро та через фонд згуртування 18 млрд. євро [20], а їх питома вага у бюджеті ЄС збільшилася з 4,8 у 1975 р. до 39,0% у 2006 р. [2, 369]. Поряд зі зростанням обсягів фінансування на формування та забезпечення основних засад регіональної політики відбуваються процеси постійного реформування структурних фондів і зміна та скорочення кількості цілей. Більшість напрямів фінансування проведена через численні щорічні програми розвитку, які координуються Європейською Комісією (ЄК), країнами-членами та регіональною владою. На 2007-2013 рр. ЄК передбачено фінансування у сумі 336,1 млрд. євро, з яких 70% (264 млрд. євро) заплановано для найбідніших регіонів, 17% (57,9 млрд. євро) - для підтримки співтовариства і 4,0% (13,2 млрд. євро) - на територіальне співробітництво [14; 15, 26]. Водночас, 5,3% бюджету структурних фондів призначено для фінансування чотирьох спеціальних ініціатив, які не знайшли відповідного відображення в основних програмах регіонального розвитку, а саме:

* Запроваджені у 1988 році. Спільна та скорочена назва «Структурні фонди» об'єднує в одну групу Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Європейський сільськогосподарський регулятивний та гарантійний фонд і Фінансовий інструмент управління в галузі рибальства.

а) транскордонна та міжрегіональна співпраця (INTERREG III); б) соціально-економічне відродження міст і деградуючих приміських зон (URBAN II); в) розвиток сільських територій через реалізацію місцевих ініціатив («Leader+»); г) заходи проти дискримінації та нерівноправності у вільному доступі до ринку праці різних категорій громадян (EQUAL).

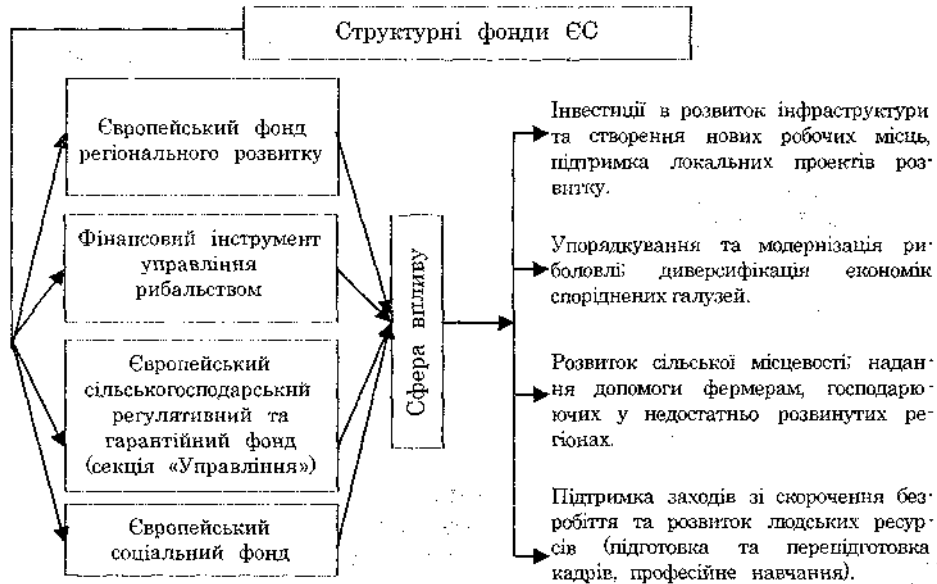

Рис. 2. Склад і сфери впливу структурних фондів ЄС

Значення регіональної політики для сільського розвитку пов'язане з наданням фінансової допомоги фермерам та підприємствам малого і середнього бізнесу. До переліку основних напрямів такої підтримки слід віднести: виділення коштів на оволодіння новими технологіями ведення аграрного виробництва та бізнесу на селі; стартова допомога молодим фермерам; надання наближення пенсійного статусу фермерам літнього віку; використання послуг сільськогосподарських дорадчих служб; інвестиції в аграрне виробництво; придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва; допомога фермерам в опануванні введених ЄС нових стандартів із захисту навколишнього природного середовища, утримання тварин, охорони здоров'я працівників галузі тощо; сприяння створенню фермерами матеріально-технічної бази з переробки сільськогосподарської продукції та маркетингу; поліпшення якісних характеристик сировини та продовольства; підтримка виробництва аграрної продукції у гірських та інших особливо складних регіонах; відновлення аграрного, лісового та рекреаційного потенціалу на пошкоджених територіях; розвиток поселенської мережі та сільської інфраструктури; стимулювання розповсюдження зеленого туризму, народних ремесел та інших видів не-сільськогосподарської діяльності; поліпшення доступу сільського населення до освітніх, медичних, комунальних та інших життєзабезпечуючих послуг.

Якщо проаналізувати обсяги фінансування аграрного сектора ЄС через структурні фонди за 2000—2006 рр., то слід зазначити, що витрати, які мають

безпосереднє відношення до сільського господарства мали тенденцію до зменшення з 32,0 до 29,2 млн. євро. У той же час збільшилася допомога для країн-нових членів ЄС: із 6,5 у 2002 р. до 16,8 млрд. євро у 2006 р. та зросли витрати на розвиток села. Розміри вступної допомоги не змінювалися, залишаючись на рівні 3,1 млрд. євро. Фінансові межі підтримки аграрного сектора з бюджету ЄС обмежені до 2006 р. сумою у 107 млрд. євро (табл. 1).

Таблиця 1. Фінансування аграрного сектора ЄС за напрямками підтримки у 2000-2006 рр., млрд. євро (за цінами 1999 р.) [1, 99]

Напрямок фінансування	2000	2001 _п	2002	2003	2004	2005	2006
Розвиток аграрного виробництва	36,6	38,5	39,6	39,4	38,4	37,6	37,3
Витрати структурних фондів	32,0	31,5	30,9	30,3	29,6	29,6	29,2
Розвиток села	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,4
Допомога країнам-кандидатам	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Додаткові витрати на розширення ЄС	-	-	6,5	9,0	14,2	14,2	16,8
Інші витрати	16,0	16,0	15,9	15,9	16,1	16,1	16,2
Разом	92,0	93,4	102	102	103,5	105	107

Втіленню якісно нових підходів щодо забезпечення політики сільського розвитку сприяє створений, відповідно до Закону ЄС про підтримку сільського розвитку [19] та прийнятої Стратегії сільського розвитку на програмний період 2007—2013 рр. [18], 1 січня 2007 р. новий фонд ЄС: Європейський сільськогосподарський фонд сільського розвитку (ЄСФСР) - European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). У контексті нового бачення та на відміну від попередніх правил щодо отримання допомоги з бюджету ЄС на розвиток сільських територій, нові положення двох законодавчих документів спрямовані на поліпшення бюджетної дисципліни, модернізацію контролю та управління сільським розвитком. Вважається, що такий підхід суттєво підвищить ефективність і прозорість політики сільського розвитку. Одним з ключових положень закону про підтримку сільського розвитку через ЄСФСР є відокремлення фінансової політики сільського розвитку від структурних фондів на період 2007—2013 років. Завданнями фонду є, насамперед, підвищення якості та ефективності імплементації програм сільського розвитку. Програмний вплив на сільський розвиток відбувається відповідно до вищезазначеної стратегії, яка враховує специфічний характер проблем кожної країни-члена та регіону ЄС, їхні потреби щодо забезпечення належного стану охорони навколишнього середовища. За встановленими в межах закону правилами кожна країна Євросоюзу, починаючи з серпня 2008 р., повинна надсилати до ЄК звіт про імплементацію програм сталого сільського розвитку. Фінансові ресурси цього фонду використовуються тільки за рішенням спеціального органу відповідно до обраного об'єкта вкладання. Умови виділення фінансування розробляються та приймаються на національному рівні. У межах ЄСФСР на період 2007-2013 рр. для країн ЄС-25 стануть доступними 88,8 млрд. євро, причому за 7 років сума фінансування зросте з 11,8 у 2007 р. до 13,2 млрд. євро у 2013 р. [22].

З метою недопущення економічної та соціальної роз'єднаності окремих територій в межах Союзу, Комісією ЄС визначені пріоритетні напрями (вісі) надання допомоги сільським територіям через вказаний фонд (рис. 3):

1. Конкурентоспроможність сільських територій (підтримка та розвиток людського потенціалу, реструктуризація фізичного потенціалу, підвищення якості сільськогосподарської продукції відповідно до нових стандартів, підтримка аграрних трансформаційних процесів у нових країнах-членах ЄС). На фінансування вказаних заходів виділяється не менше, ніж 15% бюджету ЄСФСР.

2. Охорона навколишнього природного середовища та екологічний менеджмент (допомога на забезпечення раціонального використання сільськогосподарських угідь, у тому числі розташованих на територіях із природними перешкодами, стійке користування потенціалом лісових угідь, здійснення заліснення, розвиток агролісових систем, проведення превентивних заходів). На реалізацію зазначених дій спрямовується не менше, як 25% від загального фінансування в межах ЄСФСР.

3. Диверсифікація сільської економіки та покращення якості життя (підтримка розвитку несільськогосподарських видів діяльності, туризму, малого та середнього бізнесу, надання базових послуг із бізнес-тренування, захист та управління природними багатствами, відродження сіл тощо). Для забезпечення запланованого передбачено не менше, ніж 15% з бюджету ЄСФСР. Підтримкою охоплено 56 регіонів Європейського Союзу, що становить близько 5% від загальної чисельності.

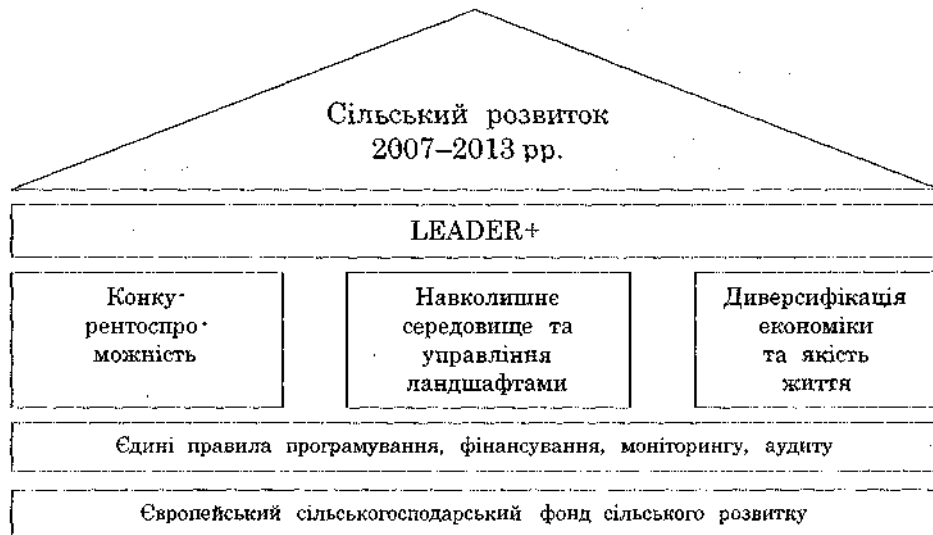

Рис. 3. Схема забезпечення сільського розвитку країн-членів ЄС через ЄСФСР на період 2007-2013 рр.

Ключову роль у підтриманні розвитку сільських територій виконує затверджена у 2000 р. програма «Leader+» (Leader, Liaison entre actions de développement de l'économie rurale — зв'язки між різними діями з економічного розвитку сільських регіонів), в основу якої покладено принцип заохочення ініціатив місцевих жителів до саморозвитку районів і пошуку фінансових ресурсів із правом передачі відповідальності і прав власності місцевим органам самовряду-

вання (четвертий напрям надання допомоги з ЄСФСР). З бюджету ЄС на її здійснення у 2006 р. було виділено 2,02 млрд. євро [21].

На період 2007-2013 рр. фінансування програми «Leader+» в цілому по ЄС буде здійснюватися через зазначений фонд у розмірі не менше 7% від його загальної суми. Варто зазначити, що значення програми у підтримці розвитку сільських територій постійно зростає у зв'язку з розширенням Євросоюзу. Щодо нових країн-членів ЄС (ЦСЄ-10) обсяг фінансування «Leader+» за відповідний період з фонду ЄСФСР сягатиме не менше, ніж 2,5% його загального бюджету.

Вперше програму «Leader+» серед країн ЦСЄ було застосовано у Польщі в 2005 р. з бюджетом на 2005—2006 рр. 18,75 млн. євро, з якого 80% забезпечувалося з суми секції гарантій Європейського фонду розвитку та гарантій сільського господарства і 20% — з національного бюджету. Впровадження програми відбувається у Польщі двома шляхами. На першому етапі передбачено надання підтримки формуванню структур локального співробітництва та форсування розробки специфічної регіональної стратегії розвитку. Для виконання вказаних завдань кожна створена група локального розвитку (ГЛР) отримала 34,1 тис. євро. На другому етапі, після створення ГЛР, передбачена подальша популяризація програми «Leader+» з метою залучення місцевого населення до реалізації заходів, спрямованих на покращення життя сільського регіону. При цьому розмір фінансування кожної ГЛР склав у 2006 р. 187,5 тис. євро [3].

Виходячи з подальшої актуалізації та необхідності вирішення проблем розвитку сільських територій ЄС дотримується таких принципів: 1) рівні можливості для всіх суб'єктів ринку; 2) однакові умови міського та сільського життя; 3) зменшення переферійної залежності сільських регіонів від центра; 4) поліпшення умов розвитку підприємництва в регіоні. Можливо, що саме такі підходи та сценарії розвитку сільських територій у ЄС визначатимуть основні засади формування найвищих стандартів якості життя сільського населення у майбутньому.

Висновки. Аналіз та вивчення реалізації механізмів сільського розвитку через призму регіональної політики представляє суттєвий інтерес для України. У прийнятій «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р.» (Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 №1001) відповідно до ст. 3 Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» (вересень, 2005 р.) знайшли своє відображення основні західноєвропейські критерії щодо регіональних перспектив України та заходи з протидії зростанню диспропорцій між регіонами. Однак, серед завдань із регіональної політики, які більшою мірою мають декларативний характер, не враховано проблем сільського розвитку та не вказано ресурсів для його забезпечення. У законодавчих документах немає встановленого визначення таких категорій, як «сільський розвиток» і «сільська територія», не передбачено повноважень Міністерства аграрної політики України щодо координації політики інших міністерств і відомств, які також приймають рішення в галузі сільського розвитку. Хоча розвиток агропромислового комплексу виділено у стратегічний пріоритет регіональної політики, у даній стратегії не передбачені організаційні, фінансово-економічні стимулюючі інструменти для подолання існуючих диспропорцій на сільських терито-

ріях, які негативно впливають на стан і перспективи функціонування аграрного сектора економіки України. Крім того, запропонований у Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» підхід до визначення основних критеріїв сільського району ускладнює відбір проблемних (депресивних) сільських територій, які найбільше потребують державної підтримки. Жодна з програм не відповідає очікуванням та не забезпечена організаційно-фінансовими ресурсами.

Нагадаємо, що аспекти сільського розвитку в країнах ЄС враховуються як при формуванні основних засад Спільної аграрної політики, так і в регіональній політиці співтовариства. Основною рисою реформування та модифікації євро регіональної політики є її всеохоплюючий характер, координація дій у регіонах, які є малорозвиненими та мають природні перешкоди для ведення сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, вкрай необхідним є розробка змін до вказаних нормативних-правових актів. Формування державної регіональної політики щодо забезпечення сільського розвитку передбачає:

- розробку та координацію конкретних програм і проектів як розвитку сільського господарства, так і несільськогосподарського спрямування в межах єдиного напрямку комплексного сільського розвитку та в межах чинної державної концепції, які б сприяли досягненню вищезазначених цілей (рис. 1);

- оцінку власних фінансових можливостей і можливостей доступу до фінансових ресурсів структурних фондів ЄС і їх використання з метою реалізації завдань сільського розвитку;

- типізацію сільських територій відповідно до стандартів ЄС;

- всебічний облік своєрідних економічних, соціальних, культурно-історичних, національних особливостей укладу сільського життя;

- розробку альтернативних схем організації сільського розвитку (забезпечення несільськогосподарської зайнятості, використання рекреаційного та культурно-історичного потенціалу сільських територій, створення якісно нової сільської інфраструктури з мережею консультаційних центрів, осередків дорадчих служб, демонстраційних сільських будинків і господарств, збутових та обслуговуючих кооперативів тощо);

- підтримку у розробці та реалізації програм сільських ініціатив («Leader+») із широким залученням до їх складання усіх груп сільського населення;

- уточнення критеріїв депресивності сільських територій;

- створення статистичної бази рівня сільської бідності;

- подолання дефіциту інформації серед селян у галузі сільської політики.

Уміле використання досвіду регіональної політики в ЄС дозволить суттєво покращити соціально-економічну ситуацію на сільських територіях України. Більш того, в процесі реалізації основних принципів євро регіональної політики країна має шанс отримати значні фінансові ресурси від європейських донорів, якими, наприклад, зараз успішно користуються країни «нової хвилі» Євросоюзу. Це, у свою чергу, дозволить посилити інноваційну здатність сільських територій та сприятиме досягненню ефективних результатів у справі європейської інтеграції та регіонального співробітництва.

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: Монографія / За ред. О.М. Бородіної. — Ужгород: ІВА, 2006.
2. *Волге В., Волге Г.* Творення політики в Європейському Союзі / Пер. з англ. Р. Ткачука. — К.: Основи, 2004.
3. *Грамацов А., Кросняк П.* Развитие сельских регионов в Польше: местная инициатива «Leader+» — дополнительный элемент традиционных агрополитических мероприятий? / Институт аграрного развития в Центральной и Восточной Европе. — Халле, 2006.
4. *Губені Ю.* Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії та практики // Економіка України, - 2007.- №4. - С 62-71.
5. *Дайнен Д.* Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Пер. з англ. - К.: К.І.С., 2006.
6. *Осташко Т.* Ринкова трансформація аграрного сектора. — К.: Фенікс, 2004.
7. *Павлов О.І.* Сільські території України: історичні трансформації парадигми управління: Монографія. — Одеса: Астропринт, 2006.
8. *Прокопа ЛВ.* Соціальні аспекти розвитку сільських територій // Економіка АПК.- 2005.-№ 11.-С. 48-51.
9. *Сахацький М.П.* Проблеми відродження сільського господарства. — К.: ІАЕ, 2000.
10. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Укладач Л.О. Пустовіт та ін. — К.: Довіра, 2000.
11. *Трґїніс М., Винціонене В., Вазноніс Б.* Изменение социально-экономической активности земледельцев в европейской модели сельского хозяйства / Роль соціального капіталу та локальних ініціатив у забезпеченні сільського розвитку: Доповіді Міжнародного симпозиуму (16—18.05.2007, м. Житомир). — Житомир: ДВНЗ «Державний агроєкологічний університет», 2007. - С 272-278.
12. *Трейси М.* Сельское хозяйство и продовольствие в экономике развитых стран: введение в теорию, практику и политику/ Пер. с англ. - СПб.: Экономическая школа, 1995.
13. *Фон Крамон-Таубадель Ш., Штрівє Л.* Реформа Спільної аграрної політики ЄС та стратегія аграрної політики для України // Україна на шляху до Європи / За ред. Л. Хоффманна, Ф. Мьоллер-са; Пер. з англ. А. Гур'янової. - К.: Фенікс, 2001. - С 190-205.
14. *ХюбнерД.* Регіональна політика ЄС // Євробюлетень.- 2005.- №6. - С 12.
15. *Шамборовський Т.О.* Вплив регіональної політики Європейського Союзу на соціально-економічну ефективність євроінтеграції // Економіка та держава.— 2006 — №6. — С 24—27.
16. *Юрчишин В.В.* Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки // Економіка АПК.— 2005.- № 3. — С. 3-9.
17. *Caraveli H.* A comparative analysis of intensification and extensification in Mediterranean agriculture: dilemma for LFAs policy / Journal of Rural Studies.— 2000.- №16. - P. 234.
18. Council Decision of 20 February 2006 on Community strategic guidelines for rural development (programming period 2007 to 2013) No 2006/144 (EC) // Official Journal of the European Union.- 2006. - P. 55.
19. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) // Official Journal of the European Union.- 2005. - P. 277.
20. *Delhey J.* The Prospects of catching upfor New EU Members // Social Indicators Research.— 2001.-Vol. 56. - P. 211.
21. New perspectives for EU rural development // European Commission Agriculture Directorate-General: Rural Development.- 2006. - P. 12-14.
22. *Ptewa J.* Nowe podstawy publicznego wsparcia dla rozwoju rolnictwa I obszarow wiejskich // Wizja polskiej wsi w perspektywie 25-letcia / Polska wies 2005. Wizja rozwoju. Pod red. J. Wilkina. Fundusz Wspolpracy. - Warszawa, 2005. - S. 152.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2007.